

'Kroniek'

*Mededelingen
Oudheidkundige Kring
Voorst*

*27e jaargang nr. 4
2004*

Oudheidkundige Kring Voorst
(opgericht 18 december 1975)

Dagelijks bestuur

Voorzitter:

G.J. Oolman, Oolmansweg 5, 7384 ST Wilp, tel. (055) 323 12 44

Secretaris:

J.A. Roosenschoon, Rozendaalseweg 11, 7396 BB Terwolde, tel. (0571) 29 17 41

Penningmeester/ledenadministratie:

M. Niemeijer, Schoolstraat 31, 7383 CC Voorst, tel. (0575) 50 14 99

Leden:

R. Egberts, Meermuidenseweg 23, 7391 TE Twello, tel. (0571) 27 44 49

J. Groenenberg, Hietweideweg 30, 7391 XX Twello, tel. (0571) 27 60 37

Mr. J.H. Hermesen, Rozenhoflaan 10, 7201 AV Zutphen, tel. (0575) 51 52 48

G.B.J. Reinders, Wijkseweg 32a, 7396 BD Terwolde, tel. (0571) 27 43 32

De contributie bedraagt € 14,- per persoon. Voor gehuwden of samenwonenden op hetzelfde post-adres € 16,50. Gironummer 16 64 122. Rabobank, rekeningnummer 36.28.09.267.

Voor het aan- en afmelden van het lidmaatschap en het doorgeven van adreswijzigingen kunt u contact opnemen met de penningmeester (zie boven).

Kroniek

Kroniek is het mededelingenblad van de Oudheidkundige Kring Voorst en verschijnt vier keer per jaar. Het wordt gratis toegezonden aan de leden van de Oudheidkundige Kring Voorst en is in beperkte aantallen à € 3,00 te koop bij het VVV-kantoor in Twello en boekhandel Oonk in Twello. Publicatie of overname van artikelen, geheel of gedeeltelijk, is alleen toegestaan met schriftelijke toestemming van de redactie en de auteurs.

Redactie-adres: H. Kleinjan, Langestraat 51, 7419 AR Deventer, tel. (0570) 641 648,
e-mail: "kroniek@email.com".

Werkruimte Oudheidkundige Kring Voorst

Stationsstraat 59a

7391 EJ Twello

tel. (0571) 27 70 90

Geopend op dinsdag en woensdag van 9.00 tot 16.00 uur en op donderdagavond van 19.00 tot 21.00 uur.

ISSN 1384-8682

Kroniek

December 2004, 27e jaargang nr. 4

Inhoud

	Blz.
Activiteitenkalender	2
Van de redactie	3
Van de bestuurstafel	J. Roosenschoon 3
A tribute to a fallen angel	L.A. Stephenson 4
Hooibergen; verslag van de lezing op 7 oktober	W. Hartmans-Gotink 4
Over heuj-, rogge- en haverbargen	G.D. Gotink-Arfman 6
De verdwenen hooibergen en hun geschiedenis	dhr. Van Werven 7
Schaatsen; verslag van de lezing op 2 december	H. Kleinjan 10
De brug op De Vecht	J. Lubberts 12
Onderzoek boerderijnamen	D. Otten 14
Oude merklappen kunnen ons veel vertellen	W. de Weerd 15
Een fraaie Biedermeier-merklap uit 1861	W. de Weerd 18
Vervolg inventarisatie R.K. begraafplaats De Vecht	P.J.A. Bevers 23
Mijn lagere schooljaren 1930-1937	J. Elfrink 26
De bibliotheek	J. Lubberts 31
Uit de bladen	J. Roosenschoon 32

Foto omslag:

"En de boer, hij ploegde voort." Hier op een foto uit 1975 bij boerderij 'de Diederik' in Voorst (zie het artikel 'Een fraaie Biedermeier-merklap uit 1861' vanaf pag. 15.)

Tenzij anders vermeld komen alle foto's in deze Kroniek uit de collectie van de O.K.V.

***De Kroniek verschijnt vier keer per jaar:
in de maanden maart, juni, september en december.***

***Uiterste inleverdatum kopij voor de volgende Kroniek:
1 februari 2005***

Activiteitenkalender

Lezing "De vroegste kerkenbouw in Gelderland" 24 februari 2005

Op donderdag 24 februari 2005 verzorgt de heer drs. J.J.P. Gardeniers uit Wageningen een lezing over het onderwerp "De vroegste kerkenbouw in Gelderland".

De dorpskerk in Wilp lijkt ons een fraai decor voor deze lezing. De aanvang is 20.00 uur; de zaal is open om 19.30 uur.

De oudste zichtbare getuigen van vroege christelijke kerkenbouw in Gelderland zijn de tufstenen Romaanse kerken. Ze zijn in min of meer originele staat op diverse plaatsen aan te treffen. Op veel meer plaatsen zijn kleinere restanten ervan aanwezig. Soms alleen als fundamenten, maar soms ook als opgaand muurwerk, dat verstoep is geraakt achter latere ommetselingen. Ook van de alleroudste, houten, kerken zijn op diverse plaatsen sporen in de bodem gevonden.

Ten tijde van de opkomst van het christendom was Gelderland een grensgebied van het Romeinse rijk. De kerstening en de opbouw van de kerkelijke organisatie kennen verschillende wegen. De Romeinse stedelijke centra hebben een rol gespeeld en de zendingsactiviteiten van missionarissen zoals Willibrord en Lebuïnus.

De bouw en soms weer verwoesting van kerken en kapellen volgen het succes en het falen van de kerstening. De belangen van wereldlijke machthebbers spelen een grote rol bij de kerstening en bij de bouw van kerken, denk aan de 'bekerings' van Constantijn (rond 300) en Clovis (rond 500). Later hadden ook Karel de Grote (rond 800) en de Ottoonse keizers (rond 1000) grote invloed op de kerkenbouw.

In de lezing zullen het verloop van de kerstening in geografische en staatkundige context en de 'typologie' (plattegrond, stijl, bouw materiaal) van de opeenvolgende kerkgebouwen aan bod komen. Dit toegespitst op Gelderland en toegelicht aan de hand van parallellen elders. In deze historische omgeving zal er uiteraard ook aandacht worden besteed aan de kerk van Wilp.

De heer Gardeniers houdt zijn lezing aan de hand van dia's.

Van de redactie

De tijd vliegt. Voor je het weet, heb je al weer de laatste Kroniek van 2004 in handen.

Deze keer is het blad gevuld met verhalen waarvan vele van u zullen zeggen: oh ja, zo zat dat. Verhalen over de geschiedenis en de bouw van hooibergen en de geschiedenis van het schaatsen roepen herinneringen op, evenals het verhaal van Jan Elfrink

over zijn lagere schooljaren.

Verder leest u het verhaal hoe twee gemeenten ruzie kregen over een brug, en een boeiende uitleg over het fenomeen 'merklappen'. Kortom, genoeg leesvoer voor bij de kerstboom.

De redactieleden wensen u goede feestdagen en alvast een voorspoedig 2005.

Van de bestuurstafel

door J. Roosenschoon

Het bestuur heeft twee mensen bereid gevonden om als aspirant-bestuurslid in de bestuursvergaderingen mee te draaien. Het zijn Bert van der Zedde en Hans Muller. Zij zullen zich de komende maanden oriënteren en wie weet kan het bestuur hen beiden in het voorjaar voordragen als nieuwe bestuursleden. Het bestuur is verder bezig het functioneren van de vereniging op een rij te zetten. Alle aspecten van de vereniging passeren de revue en aan de hand hiervan proberen we om voor de komende jaren een lijn uit te zetten.

Het eind van het project *RABO-boek* begint voor de groep betrokken vrijwilligers in zicht te komen. Voor dit jubileumboek van de bank zijn de meeste teksten nu klaar en ingeleverd en ook de meeste foto's zijn bekend. Een leesgroep van de bank kijkt de teksten nog even na en tot slot verricht Harry Kleinjan de eindredactie. Al met al was het wel een interessante, maar ook zware klus! Petje af, voor deze groep.

Een andere groep die hard aan het werk is, is de 'oorlogsgroep', gevormd door Bertus ten Bosch, Gerrit Mulder en Jan Siero. Zij willen komend voorjaar weer een route op de Wilpse Klei uitzetten. Hoe dat er precies gaat uitzien, is nog niet bekend. Maar het bestuur heeft er alle vertrouwen in dat het weer net zo interessant wordt als twee jaar geleden.

Tot slot *twee oproepen*: Bewoners van boerderijen willen vaak graag wat meer weten over hun boerderij, maar ze hebben soms zelf de tijd of de vaardigheid niet om daar iets over uit te zoeken. Als er mensen zijn die het leuk vinden om daar eens in te duiken, van harte welkom! Meld dat svp even bij Willemien Hartmans. Zij kan de partijen bij elkaar brengen.

De werkgroep Begraafplaatsen heeft een mooie, sfeervolle video/dvd gemaakt. Deze is te bekijken in onze ruimte aan de Stationsstraat en daar eventueel ook te bestellen.

A tribute to a fallen angel

Van Linton A. Stephenson, de Canadese piloot die tijdens de Tweede Wereldoorlog in 1943 met zijn vliegtuig bij Teuge neerstortte, ontvingen wij de volgende In Memoriam naar aanleiding van het overlijden van mevrouw Greet Overmeen.

"A tribute to a fallen angel"
Mrs. Greet Overmeen
Twello, Holland

Tirelessly, without fanfare and a proud heart, filled with love and care, she tended

door L.A. Stephenson

the graves of her army boys in Holten cemetery and my Air Force buddies in Terwolde.

"A true heroine to say the least!"

She will be sadly missed, not only by her immediate family and friends of Twello, but by a lone survivor of World War II.

"May God bless and keep her in a special place, always".

Forever grateful,
Linton A. Stephenson, Westbank B.C.,
Canada.

Hooibergen; verslag van de lezing op 7 oktober

door W. Hartmans-Gotink

Op 7 oktober hield de vereniging een avond over hooibergen in Dorpszicht te Terwolde. De inleider, de heer H. Hermsen, had geen gemakkelijke taak. Door omstandigheden was hij gedwongen in korte tijd een verhaal te maken. Maar met hulp van Jan Groenenberg konden we genieten van een goed verhaal, ondersteund door professionele "lichtbeelden". Hier vindt u een kort verslag van de lezing.

Hooibergen zijn een bijzonder fenomeen op het platteland waarvan de eerste sporen al stammen uit, met zekerheid, het jaar 1150, maar waarschijnlijk al uit vroegere jaren. Archeologisch onderzoek heeft sporen van bergen opgeleverd. In de archieven vinden we stukken van 'de Hazelt', waar in 1648 al gesproken wordt over twee

bergen. Op een tekening uit 1551 zien we een vijf-roedige berg bij 'de Luine' te Wilp. Grappig is dat op een foto van 1951 te zien is dat daar toen nog steeds een hooiberg stond. De hooiberg is een fenomeen van eeuwen oud, dat echter in een halve eeuw tijd stilletjes uit het landschap verdwenen is. In ieder geval als gebruiksgoed op het agrarisch bedrijf.

Soorten bergen

We spreken in dit verhaal wel over hooibergen, maar hieronder worden echter ook zaadbergen verstaan. Want de bergen werden als opslagruimte voor zowel hooi als graan gebruikt, afhankelijk van het aanbod op die plek.

Er bestaan verschillende typen hooibergen.

Zo zijn er eenroedige, vier-, vijf- en zesroedige bergen (deze vallen onder eenzelfde categorie), tweeroedige bergen, de steltenberg en de drieroedige berg.

De eenroedige is ontstaan uit een mijt. Rond een paal op het land werden de garven gelegd. Daarboven werd een dakje gemaakt en uiteindelijk werd dat de eenroedige of parapluberg.

Bij grotere oogsten had men meer ruimte nodig en werden er vier-, vijf- of zesroedige bergen geconstrueerd.

De tweeroedige berg werd vaak gebruikt als zaadberg voor haver. Deze berg had vaak een blikken golfplaten dak, omdat de haver voor de paarden een heel seizoen gebruikt moest worden en er veel kans was op muizenvraat.

Drieroedige bergen waren een modernisering van de vier-, vijf of zesroedige berg. Op sommige plaatsen is nog te zien, dat er van een vroegere vier- of vijfroeborg een drieroe gemaakt is.

De bouw

De roeden werden gemaakt van eiken, die groeiden aan de noordkant van het perceel, omdat daar de bomen langzamer en dus duurzamer groeiden dan aan bv. de zuidkant. De roeden werden gekantrecht of gedisseld met een dissel. Daarna werden ze of zo in de grond gezet, eventueel ingesmeerd met koolteer of op poeren geplaatst. De constructie van een berg is tijdens de lezing uitgebreid besproken.

De steltenberg is een echt fenomeen van deze streek. Het is eigenlijk een uitgebouwde berg. Eerst werd er in de berg een tasvloer gemaakt. Later werden daaromheen uitbouwen gemaakt, vaak gebruikt voor het jongvee. Er staan in de gemeente Voorst gelukkig nog enkele fraaie exemplaren.

Voorwerk

Op deze avond kwam verder het voorwerk aan de orde, dus het werk voordat de oogst

Een oude hooiberg bij boerderij "Groot Oerink" in Voorst, Kerkstraat 29 (foto omstreeks 1900).

in de berg gepakt of getast kon worden, zoals het hooien en de bewerking van het gras en het maaien en drogen van graan. Zo vertelde iemand uit de zaal, dat om de gene die het hooi of graan op de wagen tastte niet te verwonden altijd oude en afgesleten gaffels gebruikt werd. Met korte tanden dus.

Vroeger was er zoveel gras in de grasgebieden in het noorden van de gemeente Voorst, dat in Nijbroek grasverkopingen werden gehouden. In goede tijden werd er wel vier dagen geveild op de Brink voor de kerk, en dat van 's morgens vroeg tot 's avonds laat.

Hermesen bracht ook het werk onder de aandacht nadat de oogst in de berg gewerkt was, zoals het dorsen.

Over heuj-, rogge- en haverbargen

door mevr. G.D. Gotink-Arfman

Dit verhaal is in september 2001 geschreven door de moeder van bestuurslid Willemien Hartmans en tevoorschijn gehaald naar aanleiding van de lezing van Hans Hermesen. Het gaat over Vorden, en dus niet over Voorst, maar wellicht herkent u er iets in.

Een tiedjen terugge lèz'n ik in de krante dat ze de olde heujbargen weer wollen opknapp'n. Maor bie j mien wetten stonnen er in diej tied gin heujbargen in onze streek. Hier stonnen allene maor rogge- en haverbargen.

Het heuj wodden in huus op de balken epraamd baoven de dèle. In de hilde mees-tal haver of roggestro. Dat was in verband

Een wat weemoedige constatering aan het eind van de avond is toch echter wel, dat iets wat honderden jaren een vertrouwd en mooi beeld op het platteland was, zijn functie verloren heeft en daardoor bijna verdwenen is.

We mogen dus, al was het alleen al daarom, blij zijn met de mensen die weer zo'n berg in ere herstellen, ook al heeft die dan niet meer zijn oorspronkelijke functie. De berg is een uiting van eeuwen noeste arbeid en vindingrijkheid. Want niet alleen heeft de berg dienst gedaan als opslagplaats, ook als schuilplaats voor onderduikers, zwervers en geliefden heeft hij zijn diensten bewezen.

met het voeren van de beeste ok heel wat makkelijker dan bie j winterdag van buut'n haaln. De achterdeure mos dan ok weer lös. Dat heuj op de balken wodden ok niet in het wilde weg neer esmetten, maor dat mos gavel veur gavel neerevleijd wodden, anders was 't met het afgooien deur het slobgat veur de beeste, gin beginnen an. Dan kon ie j gin begin of ende zeen. En zo vedder en vedder töt an de hanebalken (aj tenminste zo völle heuj hadden.)

Rogge- en haverbargen

Noe het verschil tussen een rogge- en een haverbarg. Een roggebarg begon drek op de grond. Eerst een laoge tekkebusse en doarop begonnen ze dan de rogge te vlie-

jen. Eerst middenin dat het daar wat hoger wodden en dan geleidelek an noa de buutenkante. Dat was tegen het inrègenen. Bie j mien oldershuus haw vrogger een viefroeroggebarg, een vierroehaverbarg en een éénroehaverbarg.

Een haverbarg begon ongeveer een meter van de grond en had een baom van slieten. Daar begonnen ze pas met het vliejen van de haver garven. Dat was tegen de moeze, want um de pöte, die onder de baom zatten wodden een krage van blik (of lood) espiekerd. Een éénroebarg had meestal 4 pöte met blik. Uut de vierroe haverberg wodden edost veur haverstroo veur jong-vee, want die kreeg'n in die tied neet zovölle heuj en persvoer (kuilvoer) was ter toen nog neet. Eerst knollen op stal en haverstroo en dan mangels en haverstroo. De haver was verder veur zehaver en de kippen en gemalen veur de varkens en de melkbeeste.

Uut de eenroebarg werd iedere zaoterdag een kruuwagen vol ehaald nao dèle veur heksel veur de peerde. Veur op de dèle stond de hekselmölle die anedreven wod-

den deur een electromotor. Wie'j hadden 't geluk dat wie'j in de jaoren twintig al electriciteit hadd'n.

Zaoterdagssmaans mos een van de kinder dan helpen met 't heksel onder de hekselmölle weg te scheppen en later de zakken op te hollen waor mien va dan de heksel in schepp'n. De meeste zekke wodden in de hekselkiste achterop de dèle lög emaaft, want 't schept makkeleker uut een hekselkiste dan uut een zak. Sommige peerde waan zo glad dat ze eers is goed in de heksel snaov'n zodat het lichte stroo alle kant'n uut vlaog dan konnen ze bëtter bie j de haver, 't saod, komm'n. Dat smaakten eur better. Een peerd is ok neet van gister. Maor een boer ok neet, want dan gotten ze een emmer water in de bak en was 't gestoef aover.

De meeste bargen hebt plaatse motten maken veur ligboxenstallen en 't rogge-en haverland veur mais en grösland. Een tiedperk is veurbie j moar ik kon 't neet laoten oelle iets te vertell'n aover bargen.

De verdwenen hooibergen en hun geschiedenis

door dhr. Van Werven sr.

Naar aanleiding van een gesprek over hooibergen bij de familie Van Werven op boerderij 'De Schellenberg' te Vorch-ten verdiepte ook de heer Van Werven sr. zich in zijn herinneringen.

Allereerst iets over berggroeden. Deze hadden het liefst van bomen gegroeid op schrale grond, want die waren trager ge-

groeid, dus ze waren harder. De roede werd eerst gebruiksklaar gemaakt: de onderste 2.50 meter die in de grond kwam hield dezelfde grootte, de rest werd met een speciale bijl bewerkt tot een vierkante roe. Ik vermoed dat de waaggaten er ook al direct werden ingeboord en dan werd de roe gewaterd. Ze lag dan enkele jaren in een kolk of een sloot en door dat wateren werd het

hout gehard, zodat de roe lang mee ging. Wanneer hij toch bij de grond was wegge-rot kon hij weer jaren dienst doen als hoek- of hekpaal voor het weiland om tot slot na misschien wel 150 jaar te eindigen in de houtkist in het bakhuis. De stukken die in de grond hadden gezeten was dit lot al eerder beschoren.

Het zetten van een bergroe was ook een heel werk. Er werd met de schop een rond gat gegraven en van de kant waar de roe werd geplaatst werd een schuine sleuf gegraven tot ruim een halve meter boven de diepte van het gat.

Het plaatsen van de roe

De roe werd uit de sloot getrokken, schuin omhoog. Er werd een tweewielig wagens-tel onder geschoven en de roe werd met twee gekruiste palen steeds verder opgeschoven tot hij in evenwicht met het onderstel lag. Dan werd hij naar de sleuf gereden, het onderend zo ver mogelijk er in en dan was het de bedoeling dat hij iets met de gekruiste palen werd gelicht en dan in het gat schoot. Door de gegraven sleuf van een halve meter kwam de roe al iets omhoog te staan. Bovenaan had men een touw bevestigd waarmee hij rechtop getrokken werd. Dan moest één persoon de grond erin gooien en twee personen met de stamppaal de grond goed aanstampen, zodat hij stevig kwam te staan.

Ik herinner mij nog, dat ik als jongen uit school via dat touw naar boven klom met de voeten tegen de roe. Toen ik bijna boven kwam ging het mis en ik gleed langs het touw weer naar beneden. Ik kan nu de jeuk in mijn handen nog voelen.

Opdraaien van de kap

Dit verhaal betrof roeden die gezet werden voor een drieroeberg, die werd opgedraaid met een lier met kabel en aan de bovenkant een wiel. Een veiliger en gemakkelijker oplossing dan met de waag. Maar de twee oorspronkelijke bergen op de boerderij waren zesroeders die een roe in iedere hoek hadden en met de waag werden opgedraaid, een zwaar en gevaarlijk werk vooral in de graanbergen. Men moest om een hoogte van 40 cm te overbruggen zich zes maal verplaatsen met de waag over het gladde graan. Elke keer meestal twee ronden.

Ter ondersteuning van de kap werd een zogenaamd roeijzer gebruikt: een ronde pen van 40 à 50 cm met aan het eind een opstaand randje, zodat de kap er niet van af kon glijden, met eronder een driehoekig ijzer dat steunde tegen de bergroe.

Optasten

Het typische is, dat men het altijd had over de berg en bijna nooit over hooi- of graanberg. Toch werden ze voor beide gebruikt en onder een berg was zelfs van spoorbiels een kelder gemaakt voor voederbieten, goed vorstvrij.

Het meeste hooi werd opgeslagen op de balken op de deel. Meestal gebondsgewijze, dat wil zeggen een vak werd per gebint opgetast, zodat het later gemakkelijker naar beneden gegooid kon worden. Het werd naar boven gestoken door het zgn. slobgat en daardoor ook weer later naar beneden gegooid. Het was zwaar werk om het hooi door het slobgat vanaf de wagen naar boven te steken met de hooivork of hooigavel (Sallandse uitspraak). Vooral als het erg

warm was en het zweet zich mengde met het hooizaad was het boezeroen (overhemd) behoorlijk nat en kriebelig. Later kwam de hooiblazer die het hooi naar de balken blies, een hele verbetering.

Wel moet vermeld dat het hooi in lagen (zgn. wentels) op de wagen lag, en wanneer de afstecker ook het laden kende het hem gemakkelijker afging om te lossen.

Wanneer de balken vol met hooi lag, werd het hooi in de berg gebracht. Meestal niet zoveel maar het was gunstig voor de bietenkelder, want wanneer in de winter het graan was gedorst voorkwam het hooi de bevroering van de bieten.

Het vullen van de berg

Bij het vullen van de berg begon men in het midden. Wanneer het midden rond genoeg was begon men verder te leggen zoals dat heet vanaf de kant. De bossen hadden doordat ze eerst een aantal dagen aan de gast hadden gestaan om te drogen een ietwat schuine stand. Nu was het de handigheid van de legger om ze zo te leggen dat de langste kant onder lag, dan kreeg men een mooi glad tastbed. Meestal legde men twee rijen tegelijk, en zo werkte men steeds achteruit lopend ronde na ronde af. Maar steeds in het midden het hoogst; erg belangrijk was het voor de legger dat hij een goede aangooier had die de bossen in de juiste richting op de juiste plek neergooide.

Het was allemaal erg arbeidsintensief, op het land de opsteker en de lader, bij de berg de lossen, de aanpakker. Wanneer de berg erg hoog werd, werden twee palen in de berg geslagen waarop een paar planken

voor een steiger. Daarop stond de steigeropsteker, vooraan de aanpakker, dan de aangooier en dan nog de legger.

Later kwam de zogenaamde jacobs ladder, een transporteur met een riem met meenemers die ze tot in het midden van de berg bracht, later gevolgd door de blazer, nog sneller.

Machines

Zo ging het ook met de graanoogst. Eerst werd het graan gemaaid met zicht en pikhaak, rond de dertiger jaren gevolgd door de machine met aflegapparaat. Men hoefde alleen maar meer te binden en te gasten (schoven zetten). In de veertiger jaren kwam er de graanmaaier die maaide en bond. Op de meeste boerderijen nog met paardentractie.

In Amerika oogstten ze toen al met rijdende dorsmachines. Maar men dacht dat dat hier nooit zou kunnen omdat er veel te kleine stukken waren en het veel te duur zou zijn. Maar in de zestiger jaren schafte de loonwerker een combine aan en binnen de kortste keren werd alles 'gecombineerd' en het stro in balen geperst. Zo ging het ook met de aardappel- en bietenoogst.

Ook de hooiwinning ontkwam niet aan de mechanisatie. Eerst werd het hooi aan de opper gezet en met de vork op de wagen gestoken waar de lader het vakkundig opvleide. Dan de zogenaamde wezeboom erop, een lange paal van voren vastgezet met een voortouw, achter ook een touw over de balk en sjoeren maar. Maar de balenpers kwam balen in alle soorten en maten en nog weer later werden grote balen in plastic gewikkeld. Het hooien werd

steeds minder, want gras werd jonger gemaaid en wilde moeilijker hooidroog worden.

Dus het meeste gras wordt nu ingekuuld of soms in plastic gewikkeld. Het vraagt minder transport en is makkelijker om te voeren aan het vee.

Schaatsen; verslag van de lezing op 2 december

door H. Kleinjan

Donderdag 2 december hield de heer A. Broere uit Didam een lezing over schaatsen. Er waren niet veel leden naar het dorpshuis in Voorst gekomen ('een historisch dieptepunt', werd gefluisterd), maar de avond was er niet minder interessant om.

Vóór de pauze nam de heer Broere de aanwezigen mee op een reisje door schaatsland. Schaatsen is eeuwenlang een manier geweest om je op ijs voort te bewegen. Eerst gebeurde dat op een "glis", een soort schaats gemaakt van een dierenbot. Het middenvoetsbeentje van koeien en paarden had een goed formaat en werd er daarom vaak voor gebruikt. Insmeren met reuzel en glijen maar. Daarna werd de schaats steeds verder ontwikkeld. De materiaalkeuze werd anders (hout, ijzer, leren schoen) en ook het model veranderde. Hoewel we in Nederland denken, dat we een echt schaatsland zijn, wordt er natuurlijk ook in andere landen geschaatst: Scandinavië en de andere landen in noordelijk Europa. Toch is er geen enkele taal waarin zoveel spreekwoorden en uitdrukkingen afgeleid zijn van het schaatsen dan

Nu ik zo op de computer bezig ben om dit te schrijven realiseer ik mij, dat ik de laatste generatie ben die zich voor de geest kan halen hoe het geweest is en het uit eigen ervaring kan navertellen. Wat hebben wij als generatie een ontwikkeling meegeemaakt.

het Nederlands. We kennen allemaal uitdrukkingen als 'zich op glad (of dun) ijs begeven', 'een scheve schaats rijden', 'iets op eigen houtje doen' enz.

In Nederland heeft Friesland de naam te hebben van schaatsprovincie. Wellicht heeft dat te maken met het vele water en de traditie van de Elfstedentocht. Maar ook in andere delen van Nederland was (en is) schaatsen populair. Wel constateert de heer Broere een verschil in schaatscultuur tussen de streken in Nederland, in ieder geval in vroegere tijden. In Friesland is schaatsen van oudsher een manier om van A naar B te gaan. Door de vele meren en sloten was dat in Friesland ook heel goed te doen. In andere streken is schaatsen meer een vrijetijdsbesteding en een sociaal gebeuren. Daarbij gaat het niet om snelheid, maar om gezellig zwieren en zwaaien over het ijs. De vorm van de schaats was afgestemd op dit sierschaatsen, vaak met mooie omhooglopende bogen aan de voorkant.

Op een tafel had de heer Broere wel 40 soorten schaatsen uitgesteld die iedereen in de pauze mocht bekijken. En aanraken

mocht ook. Uiteraard de 'houtjes' en Friese doorlopers, maar ook Amerikaanse, Duitse en Franse schaatsen, schaatsen met grote krullen of andere versieringen. Bij elke soort schaats wist de heer Broere te vertellen, waar de schaats gemaakt was en waarom de maker gekozen had voor die vorm enz. Ook kende hij bij elke schaats wel een anecdoten of een bijzonder detail. Ook de klapschaats, de schaats waarop nu de schaatsprofs rijden, ontbrak niet. Maar wat velen niet weten is dat het systeem van de klapschaats al in de jaren 1850-1860 uitgevonden is. Toen werd deze schaats toegepast bij het kunstschaatsen; doel van deze

schaats: je kon er een hogere sprong mee maken.

Na de pauze was er een diaprojectie over de geschiedenis van het schaatsen en andere vormen van winters vermaak. Beelden van oude schilderijen van Pieter van Breughel tot de winnaar van de laatste Elfstedentocht passeerden de revue. De laatste dia's waren van een recente schaatstocht die de heer Broere had gemaakt in Zweden. In dat land is de schaatscultuur weer anders dan in Nederland. Heel boeiend om te zien; misschien iets voor een volgende excursie van de OKV?

Schaatsen in Wilp.

De brug op De Vecht

Het jaar 1822 was een belangrijk jaar voor de bewoners van De Vecht, want er werd een brug gebouwd over de Grote Wetering. Op deze plaats kwamen voor die tijd twee belangrijke wegen samen, namelijk de Beemterweg vanaf de Beemte en de Broeklandersweg vanaf Broekland. Via de Beentjesweg ging de route verder naar Deventer, waar de markten waren. Veel mensen uit deze omgeving, voornamelijk landbouwers, waren aangewezen op de markt in Deventer. Belangrijk voor hen waren de veemarkten en de pluimvee-, eier- en botermarkten.

In eerdere tijden was op deze plek een voorde in de Grote Wetering. Een voorde of doorwaadbare plek gaf in de toen meestal strengere winters en bij hoog water grote problemen. De boerderij 'het Avervoorde' op de Vecht dankt zijn naam aan zo'n doorwaadbare plaats. In de gemeente Voorst komen meer namen voor waarin het woord 'voorde' of afleidingen daarvan zijn verwerkt: Voordersteeg, Duistervoorde, Kruisvoorde, Kleinvoorde, Stapelvoort, het Voorde, de Voort en het Fort zijn hiervan voorbeelden.

Goede verbinding met Deventer

Niet alleen de bewoners van De Vecht, maar ook de bewoners van de Beemte en Broekland onder Apeldoorn zullen vreugde hebben beleefd aan deze Vechtbrug. Gezien het belang van een goede verbinding met Deventer betaalde ook de gemeente Apeldoorn mee aan de aanleg van deze brug in 1822. De aanleg van de brug kostte

door J. Lubberts

180 gulden; de gemeente Apeldoorn betaalde 80 gulden.

De brug was van hout en moest ruim 30 jaar later, in 1854, vanwege haar slechte toestand worden vervangen.

Ruzie over een brug

De vervanging van de brug was aanleiding voor een conflict tussen de gemeenten Voorst en Apeldoorn. Inzet van het conflict was de bijdrage in de vervangingskosten. De gemeente Voorst was van mening dat de gemeente Apeldoorn de helft moest bijdragen in de kosten. Zoals dat hoorde was Apeldoorn niet van plan om zo'n groot deel van de kosten te dragen; zij wilde niet verder gaan dan een kwart. De gemeente Voorst ontleende haar mening aan een schrijven van Gedeputeerde Staten van 1832. Deze bepaalde, dat in het onderhoud van werken voorzien moest worden door de gemeente op wiens grondgebied deze werken waren gelegen. Vervolgens werd in dit schrijven bepaald, dat de gemeente Apeldoorn in de jaarlijkse onderhoudskosten moest bijdragen. Deze bijdrage van de gemeente Apeldoorn bedroeg 5 gulden per jaar. De gemeente Apeldoorn trok uit het schrijven van Gedeputeerde Staten de conclusie, dat zij niet voor de helft hoefde bij te dragen in het onderhoud van de Vechtbrug. Want de brug lag toch geheel in de gemeente Voorst? Daarom kon de gemeente Voorst geen aanspraak maken op een Apeldoornse tegemoetkoming in de kosten. De aap kwam hiermee uit de mouw: de gemeente Apel-

doorn had in het geheel geen belang meer bij deze brug. Waarom niet? De gemeente Apeldoorn was van mening, dat de Apeldoornse markt zich zodanig ontwikkelde, dat de inwoners van de gemeente Apeldoorn daar terecht konden! Het Apeldoornse gemeentebestuur beëindigde haar schrijven aan de gemeente Voorst met "dat de behoefte om naar de markt in Deventer te gaan niet meer bestaat".

De gemeente Voorst legde vervolgens het meningsgeschil tussen beide gemeenten voor aan Gedeputeerde Staten, en voegde er haar argumenten aan toe waarom Apeldoorn toch mee zou moeten betalen:

in de eerste plaats was het niet van belang dat de brug geheel binnen haar grenzen lag en in de tweede plaats had ook de gemeente Apeldoorn belang bij de brug. Deze argumenten konden Gedeputeerde Staten niet overtuigen. Hun slotconclusie was: "Wij blijven dan ook bij ons gevoelen dat een bijdrage van een kwart der kosten, zoals ook door de Raad werd vastgesteld, alleszins voldoende is". Hier kon de gemeente Voorst het mee doen.

In 1927 trad de Boerenleenbank nog als sponsor op; hij schonk 40 gulden voor reparatie van de brug.

De brug over de Grote Wetering.

Onderzoek boerderijnamen

door D. Otten

De gemeente Voorst is bijzonder rijk aan boerderijnamen. In het archiefmateriaal komen ongeveer duizend namen van landgoederen, boerenplaatsen, boerenerven, katersteden en daglonersplaatsjes voor. Behalve de namen staan in de stukken ook allerlei gegevens over de boerderijen. Vaak wordt vermeld hoeveel grond bij de boerderij hoorde, welke schuren en bijgebouwen er op het erf stonden, hoe de grond werd gebruikt (bouwland, weiland, hooiland, boomgaard, akkermaalsbos), wie de eigenaar of bewoner was en of de boerderij pas gebouwd of vervallen was. Van sommige boerderijen staan al gegevens in documenten uit de 13e en 14e eeuw.

Op het ogenblik werk ik de notariële akten uit de 19e en begin 20e eeuw door. Dat zijn er al met al enkele tienduizenden. In de akten vanaf 1832 staan ook de kadastrale nummers, zodat precies valt vast te stellen waar de betreffende boerderij lag. Dat is niet onbelangrijk, want er zijn in de gemeente Voorst in de loop der tijd nogal wat boerderijen verdwenen door bijv. nieuwbouw, brand en de aanleg van industrie-, sport- en recreatieterreinen.

Uit de stukken blijkt dat verscheidene boerderijen onder meer dan één naam bekend waren. In een akte uit 1845 staat bijv. 'het erf en goed het Pannenhuis of den Bijlakker genaamd' (Terwolde, kadastraal nummer C247), in een protocol van 1775 staat: 'een Erff en Goed genaamt den Buijtenweerd off Kleijne Snauwert' (in 1832 kreeg de boerderij kad. Nr. D91, Voorst) en de kater-

stede de Kleine Honschoten werd ook wel de Bruggemate genoemd (F130, Wilp). De Bruggemate werd in 1702 ingeschreven als Berend Balthars Hofstede.

Van sommige boerderijen staan in de archiefstukken gegevens genoeg om er in het boek een of meer bladzijden aan te besteden. Dat is natuurlijk niet haalbaar, maar het is wel de bedoeling om bij de behandeling van de boerderijnaam in ieder geval de belangrijkste zaken uit de geschiedenis te vermelden.

Wat ik aan gegevens over de boerderijen heb verzameld, en nog verzamel, stel ik graag aan iedere belangstellende beschikbaar (zie adres hieronder). In allerlei publicaties van de Oudheidkundige Kring Voorst is over verscheidene boerderijen al heel wat geschreven. Omdat het nieuwe boek een goede gelegenheid biedt om de geschiedenis van de Voorster boerderijen en boerderijnamen compleet en overzichtelijk vast te leggen, doe ik bij dezen het verzoek om mij gegevens over de boerderij waar u woont, of gewoond hebt, of waar u veel van weet aan mij door te geven. Het gaat om informatie over bijv. de ouderdom van de boerderij, de verbouwingen, brand(en), de stichter of vroegste bewoners, of de boerderij in bezit was van een kerk, klooster, gasthuis of andere instelling, de grootte, of er jaartallen op de muren of in balken zijn aangebracht en natuurlijk het huidige adres. Voor uw medewerking zal ik zeer erkentelijk zijn.

D. Otten, Machteldskamp 18, 8181 ZN Heerde, tel. (0578) 69 23 13.

Oude merklappen kunnen ons veel vertellen

door W. de Weerd

Borduren is een oude kunst die tijden van bloei en verval heeft gekend, maar de laatste jaren populairder is dan ooit. Al sinds de Middeleeuwen wordt de kruissteek gebruikt, maar aanvankelijk alleen voor het merken van de uitzet. Er werd gebruik gemaakt van wol, zijde of linnen waarbij het borduurwerk zich beperkte tot motieven, geïnspireerd op de heraldiek of gekopieerd van stoffen en tapijten die bij terugkeer van de kruistochten waren meegebracht.

In de renaissance kreeg het borduren van merklappen een centrale plaats in de opvoeding van jonge meisjes. Het merken en versieren van kledij en linnen was een vast onderdeel van huishoudelijk werk. Daarom leerden de meeste meisjes al vroeg met naald en draad om te gaan.

De 'merklappen' zijn oefenwerkstukken en dienden om de letters van het alfabet, de cijfers en vaak ook de symbolen te leren borduren. In de Angelsaksische landen worden merklappen 'samplers' genoemd, oftewel 'voorbeelden'. Merklappen waren een soort stijloefeningen waarmee jonge meisjes hun beheersing van de borduurkunst moesten tonen. De merklap en ook de stoplap was een belangrijke getuige van de vrouwelijke vaardigheid. Dit laatste was belangrijk bij het toekomstige huwelijk van de jonge vrouw.

Het eigendom van de lap ging dikwijls over van moeder op dochter of van grootmoeder op kleindochter.

De merklappen zijn een belangrijke factor in de overdracht van de kennis van de

borduurkunst die in alle lagen van de bevolking werd beoefend. De op de merklap geborduurde motieven werden zo ook doorgegeven, waardoor het soms moeilijk is de oorsprong en de betekenis te achterhalen.

De kerk droeg sterk bij aan de verrijking van de motieven door het grote aantal verschillende religieuze onderwerpen. Met een streng verbod op de bijbelse voorstellingen maakt de Franse revolutie 'even een onderbreking' aan het borduren hiervan. In de eerste helft van de negentiende eeuw waren deze motieven weer mogelijk. Ook de Biedermeier-motieven waren gewild; rondtrekkende marskramers brachten deze mee vanuit Duitsland.

In de tweede helft van de negentiende eeuw werden religieuze en Biedermeier-motieven steeds vaker afgewisseld door eigentijdse voorstellingen waaruit het hartstochtelijke romantische karakter van deze eeuw spreekt. Daarmee groeide de negentiende eeuw uit tot de gouden eeuw van de merklap.

Bij het begin van de twintigste eeuw vormden de in één kleur rood geborduurde ABC-merklappen (ook vaak letterlappen genoemd) voor meisjes een verplicht onderdeel van het handenarbeidsonderwijs op de scholen. Onze grootmoeders hebben allemaal wel zo'n lap op de lagere school gemaakt. In het hele land vinden we dan ook veel voorbeelden van deze vaak rood-witte letterlappen. Als erfenis van grootmoeder maar ook als gewaardeerde vondst

op een rommelmarkt versieren zij tegenwoordig menig modern woonhuis. Maar het leukste is natuurlijk als je weet wie de maakster is.

Na enkele tientallen jaren op de achtergrond te zijn geraakt, staat het borduren nu weer volop in de belangstelling. De techniek is eenvoudig en bovendien zijn er tegenwoordig volop kant-en-klare artikelen die zich ervoor lenen om met het borduurwerk te worden versierd. Ook de voorgedrukte motieven voor het maken van een merklap, die alleen nog ingevuld hoeven te worden zijn tegenwoordig heel populair. Daarmee krijgt het borduren een andere functie: van pedagogisch hulpmiddel groeit het uit tot een vorm van vrijetijdsbesteding. Logisch dat de gemiddelde leeftijd van de borduurster sterk gestegen is!

De oude merklappen moeten worden gekoesterd want ze zijn een stuk van ons culturele erfgoed en historisch gezien ook heel interessant. Genealogisch onderzoek in archieven lijdt ons terug naar de maakster van de merklap. Vaak 'vertelt zij ook' door het borduren van initialen wie haar man, ouders en/of andere familie waren en de reden van het borduren van de merklap. Succesvol genealogisch onderzoek geeft de merklap een stuk meerwaarde want het is heel leuk om het ware verhaal bij de merklap te kennen.

Op zoek naar de maakster en haar familie

Door de historische Vereniging Dorp Diepenveen en omgeving werd in november 2003 een expositie van oude merklappen

gehouden. Ruim 40 merklappen waren bijeen gebracht in het 'Hof van Salland' (zo heet tegenwoordig het nieuwe Dorpshuis in Diepenveen). De tentoonstelling was een groot succes.

Aan het eind van de avond namen de eigenaresses de merklappen weer mee naar huis.

Binnen het bestuur van de Vereniging is daarna het idee ontstaan om al deze vaak zeer oude merklappen te documenteren. Het zou jammer zijn als al dit cultureel erfgoed en historisch materiaal verloren zou gaan. Daarom werden de eigenaresses van de merklappen weer bezocht en gevraagd zoveel mogelijk informatie over de lap te geven. Bovendien heeft onze fotograaf van elke merklap een foto gemaakt. Verder werd in diverse archieven van de gemeenten Diepenveen, Deventer, Olst en ook in Voorst gezocht naar de maakster, haar familie en waar zij woonden.

Ook werd bestudeerd hoe het de maakster en haar familie verder verging. Beschreven werd hoe de merklap na de dood van de maakster meeverhuisde met de nieuwe eigenaresse. De merklap komt dan steeds in handen van een andere familie(naam) omdat deze steeds overgaat van moeder op dochter.

Sommige 'Diepenveense merklappen', dat wil zeggen merklappen die al heel lang in Diepenveen hangen, blijken dan op een heel andere plaats geborduurd te zijn.

Merklap gemaakt in Voorst

De huidige eigenaresse (mevrouw Oosterbroek uit Diepenveen) van een prachtige Biedermeier-merklap uit 1861 kon me vertellen dat de lap met haar grootmoeder (fa-

milie Olthof) mee was verhuisd vanuit Olst naar Diepenveen. Na snuffelen in de archieven van Diepenveen, Olst en Voorst werd me duidelijk dat de merklap in Voorst gemaakt was. Ook was me duidelijk dat ene Weijenberg de lap geborduurd moest

hebben. Dus ging ik ook maar eens snuffelen in het gemeentehuis in Twello. Ik had wel het nodige voorwerk gedaan door op internet onder www.genlias.nl alle huwelijken van de Weijenbergs uit te draaien. De huidige eigenaresse van de

De fraaie merklap uit 1861. Maakster van deze merklap was Stientje Weijenberg; de huidige eigenaresse is mevrouw Gerrie Oosterbroek-Niemeijer.

merklap vertelde dat de maakster nooit getrouwd zou zijn geweest (info via mondelinge overdracht binnen de familie) zodat ik op internet nog niet kon achterhalen wie zij was.

In het archief waren uiteraard aanwezig de heer Lubberts en mevrouw Annemarie Geers. Zij waren heel behulpzaam en na enige uren snuffelen had ik alle informatie die ik me maar kon bedenken.

De prachtige Biedermeier-merklap uit 1861 werd gemaakt door Stientje Weijenberg. Ook de boerderij waar Stientje woonde kon achterhaald worden. Het is de boerderij 'de Diederik' gelegen in de gemeente Voorst aan de huidige Gravenstraat nr 30. Uit de bevolkingsregisters konden we de

bewoners op de boerderij 'de Diederik' in de diverse tijdsperiodes gemakkelijk opzoeken. De initialen op de merklap bleken die van één gezin te zijn.

De maakster Stientje Weijenberg was pas 11 jaar toen zij de prachtige merklap maakte.

Bronnen

- Creatief met Kruissteek / Crestin-Billet, Frederique vertaling uit het Frans; Eke: ADC, 1997, 96 p, ISBN 90-5561-212-X

- Letterdoeken: Borduurpatronen / José Sterrenburg; De Bilt: Cantecleer, 1994 32 p, ISBN 90-213-2148-3

Een fraaie Biedermeier-merklap uit 1861

door W. de Weerd

De merklap op de vorige pagina is een fraai voorbeeld van zuivere Biedemeijer-stijl. De patronen van de diverse motieven werden vanuit Duitsland hierheen gebracht door rondtrekkende marskramers. Deze lap is heel nauwkeurig geborduurd en de kleuren ogen na 143 jaar nog als nieuw!

Het is logisch dat het eigendom van de merklappen vaak overging van moeder (of oma) op dochter of kleindochter. Inherent hieraan is dat de familienaam van de nieuwe eigenaresse nogal eens verandert. Het achterhalen van de maakster is dan vaak moeilijk. Deze lap bleek achtereenvolgens in het bezit te zijn geweest van de familie Weijenberg, familie Olthof, familie Niemeijer en nu familie Oosterbroek. Na speuren in diverse archieven werden

alle namen gevonden van de personen wier initialen op de merklap geborduurd zijn.

De maakster van de prachtige Biedemeijer merklap is Stientje Weijenberg. Zij werd op 3 oktober 1850 in Voorst, op boerderij 'de Diederik', geboren. Haar vader Lambert Weijenberg (geboren 1802 in Brummen) en haar moeder Wilmke Lamark (geboren 1817 in Brummen) gingen na hun huwelijk in 1837 op deze boerderij wonen. Het bevolkingsregister vermeldt op dit adres naast de namen van de gezinsleden een lange lijst van knechten en boerenmeiden. Deze lijst met personeel geeft aan dat het een grote boerderij was. Boerderij 'de Diederik' is er nog steeds en heeft nu het adres Gravenstraat 30.

Boerderij 'de Diederik' in Voorst, circa 1950 (links) en in 1975 (rechts). Erve 'Holthuizen' aan de Gravenstraat werd omstreeks 1740 bekend als 'de Diederik'. Eertijds begon hier de Holthuizerstraat, die later bekend werd als de Oudhuizerstraat. De boerderij staat op de eerste kadaasterkaart van circa 1832 getekend. Het achterhuis van de boerderij werd tijdens de bevrijding van Voorst in april 1945 zwaar beschadigd, maar is in 1950 weer opgebouwd en voorzien van een pannendak.

Het echtpaar Weijenberg kreeg de volgende kinderen: Hendrika (1838), Willem (1842), Johanna (1846), Willemina (1848), Stientje (1850) en Lamberdina (1855). De oudste dochter Hendrika trouwde 21 februari 1857, met Albert Honders.

Tegenspoed op 'de Diederik'

Vlak na het huwelijk van zijn oudste dochter Hendrika overlijdt vader Lambert Weijenberg tot groot verdriet van vrouw en kinderen. Moeder Wilmke blijft achter met zoon Willem (15 jaar) en vier jonge dochtertjes. Het heeft ongetwijfeld een sterk negatief effect op de bedrijfsvoering op de boerderij.

Oudste zoon Willem was bestemd om het grote bedrijf van zijn vader over te nemen. Door de dood van zijn vader zou dat heel anders lopen.

Ook de gezondheid van Stientje was waarschijnlijk niet best en het kleine meisje was

daardoor waarschijnlijk veel aan huis gebonden. Haar moeder en zussen hebben geprobeerd Stientje zinvol bezig te houden. Men gaf haar de attributen voor het maken van een merklap. Mogelijk had haar oudste zus Hendrika ter voorbereiding op haar huwelijk ook al zo'n merklap gemaakt. Dit handwerken heeft Stientje waarschijnlijk al van haar zus gezien en geleerd en het heeft haar gestimuleerd.

Het resultaat was van grote schoonheid. Stientje was pas 11 jaar, toen zij in 1861 deze merklap borduurde.

Op 3 februari 1872 overleed Stientje Weijenberg op slechts 21-jarige leeftijd. De prachtige merklap is een blijvende herinnering aan haar.

Het gezin Weijenberg

De initialen op de merklap zijn allemaal van één gezin. We kennen ze nu allemaal: L W B = vader Lambert Weijenberg;

omdat hij was overleden zijn de initialen zwart geborduurd.

W L M = moeder Willemke Lamark

H W B = Hendrika Weijenberg (zij woonde in 1861 niet meer thuis op de Diederik)

W W B = Willem Weijenberg

I H W B = Johanna Wijenberg

W M W B = Willemina Weijenberg (zij kreeg de merklap na het overlijden van Stientje)

S W B = Stientje Weijenberg, de maakster van de merklap

L D W B = Lamberdina Weijenberg

Na het overlijden van Stientje Weijenberg kwam de merklap in het bezit van haar twee jaar oudere zus Willemina. Deze trouwde in 1869 in Brummen met landbouwer Evert Jan (1) Olthof. Het gezin pachtte een boerderij in Warnsveld en ook de merklap ging uiteraard mee naar Warnsveld.

Het echtpaar kreeg de volgende kinderen: Aartje (1869), Gerrit (1872), Lamberdina (1874), Willemina (1875) en Evert Jan (1879). Vervolgens verhuisden zij naar Gorssel waar Willem (1883) werd geboren.

Later verhuisde het gezin 1887 naar Olst (adres Hengforden 88) waar Lambertus (1887) en Antoon (1889) het levenslicht aanschouwden. Vader Evert Jan Olthof overleed op 13 januari 1902 in Olst.

De weduwe Willemina Olthof-Weijenberg verhuisde in februari 1905 met het gezin naar Diepenveen. En zo kwam de merklap van Stientje in Diepenveen terecht.

Op landgoed 'de Hoek' wordt de boerderij 'de Kolk' (ook wel 'Kolkert' genoemd) gepacht.

Willemina Weijenberg werd op 25 augustus 1848 op boerderij 'de Diederik' in Voorst geboren.

Van 1905 tot haar dood in 1919 woonde zij in Diepenveen op boerderij 'de Kolk' bij het huis 'de Hoek'. Boerderij 'de Kolk' wordt in 1601 al in de archieven genoemd. Willemina heeft haar twee jaar jongere zus Stientje nooit vergeten en koesterde gedurende haar hele leven de merklap als een kostbaar bezit.

Zoon Evert Jan (2) Olthof, gehuwd met Gerritdina Maria Kamperman, neemt het bedrijf van moeder over. Zij krijgen vier kinderen: Evert Jan (3), Anna Maria, Wilhelmina en Gerritdina Johanna. Oma Wilhelmina Weijenberg geniet op de boerderij van een welverdiende rust na een

werkzaam zwaar leven. Op 2 augustus 1919 overlijdt Willemina Weijenberg, oud 70 jaren. Twee naboars Gerrit Jan Nokkert (landbouwer) en Frederik Jan Reterink (jachttopziener) doen daarvan aangifte bij de burgelijke stand.

De merklap komt nu in het bezit van Willemina Olthof (geboren in 1912 in Diepenveen) die naar haar grootmoeder is genoemd. Zij huwt in Diepenveen met Arend (Arie) Niemeijer (geboren in 1911 in Olst). Dit echtpaar krijgt twee kinderen: Gerritdina (Gerrie) Niemeijer (geboren 18 mei 1933) en Arend (Arie) Niemeijer (7 november 1937), beide geboren in Olst. Deze laatste is in Diepenveen heel bekend, want hij runde heel veel jaren Café Niemeijer (nu 'Wapen van Diepenveen').

Mevrouw Gerrie Niemeijer komt later als dochter in het bezit van de merklap. Zij

trouwt in Olst met Gerrit Willem Oosterbroek geboren 12 juli 1928 in Olst. Omdat Gerrit Willem daar bij een bakker werkt, gaan zij in Olst wonen en uiteraard gaat de merklap mee. Het echtpaar verhuisde later weer naar Diepenveen en woont nu op de Sequoiahof, een aanleunwoning binnen bejaardencentrum 'Sparrenheuvel'. De merklap is nu dus weer in Diepenveen en hangt op een dominante plek in de huiskamer van de familie Oosterbroek. Mevrouw Gerrie Oosterbroek kijkt nog elke dag met veel genoegen naar het fraaie kunstwerk.

Bijlagen

Bevolkingsregister Voorst 1830-1840: Deel 1 blz. 65 woning nr 17 (dit is boerderij 'de Diederik'):

1. Weijenberg Willem (* 24 aug. 1764), landbouwer, overleden 16 dec. 1844
2. Lamberts Hendrika (* 28 mei 1780), vrouw, overleden 21 april 1847

Erve 'de Kolk' op landgoed 'de Hoek' in Tjoene. Het huidige huis stamt uit het midden van de twintigste eeuw.

3. Weijenberg Lambert (*28 juni 1802), zoon
4. Lamark Willemke (*4 juli 1814/1817?), vrouw
5. Weijenberg Willem (* 13 sept. 1842), kleinzoon
6. Weijenberg Hendrika (* 14 febr. 1838), kleindochter
7. Wouter Soetbrood (* 1827), knecht
8. Maria Smies? (* ...?), meid
9. Weijenberg Johan (* 6 nov. 1844 in Voorst), zoon, overleden 30 mei 1845
10. Weienberg Johanna (* 21 april 1846 in Voorst), dochter
11. Weijenberg Willemina (* 5 aug. 1848 in Voorst), dochter.

Bevolkingsregister Voorst 1850-1860 C18
(dit is boerderij 'de Diederik')

1. Weijenberg Lambert (* 1802 in Brummen), landbouwer, overleden 24 mei 1857
2. Lamark Willemke (* 1817 in Brummen)
3. Weijenberg Hendrika (*1838 in Voorst)
4. Weijenberg Willem (*1842 in Voorst)
5. Weijenberg Johanna (* 1846 in Voorst)
6. Weijenberg Willemina (* 1848 in Voorst)
5. Weijenberg Stientje (* 3 okt. 1850 in Voorst)
6. Stokking Hendrik (* 1814 in), knecht
7. Bloemkolk Jennigjen (* 1829 in Brummen), meid
8. van Ree Martinus (* 1831 in Voorst), knecht
9. Weijenberg Gerhard (* 21 febr. 1853 in Voorst), zoon, overleden 4 juni 1853
10. Bloemkolk Derk, knecht
11. Reen van Martinus (*1831 in Voorst), knecht
12. Klumper Gerrit Jan (* 1833 in Voorst), knecht

13. Weijenberg Lamberdina (*19 nov. 1854 in Voorst), dochter
14. Plant Adam (* in Brummen)
15. Pannekoek Aaltjen (* 1836 in Brummen), meid
16. Staman Arend Jan (* 1826 in Ruurlo), knecht
17. Staman Lambertus (* 1857 in Ruurlo), knecht
18. Graffelman Evert (*1827 in Zutphen)
19. Hissink Jan (* in Voorst?)
20. Put Berend (* 1842 in Brummen)

Bevolkingsregister Voorst 1860-1890

C18 deel 14 blz. 29 (dit is boerderij 'de Diederik')

1. Lamark Willemke, hoofd (*1817), overleden 20 maart 1872
2. Weijenberg Willem, zoon/hoofd (* 1842)
3. Weijenberg Johanna, dochter (* ...)
4. Weijenberg Willemina, dochter (* ...), ging 24 febr. 1872 naar Warnsveld
5. Weijenberg Stientje, dochter
6. Weijenberg Lamberdina, dochter
7. Koenders Jenneken, vrouw (van Willem) (* 1851)
8. Weijenberg Lambert, zoon (* 1875?), overleden 29 mei 1878
9. Weijenberg Gerrit, ... zoon (* 1877)
10. Weijenberg Zwierlina? Gerritdina (*1879)
11. Arends Hendrik Jan
12. L.... van Jan
13. Hoetons ? Johannes
14. Romeijn Egbert
15. Olthof Aartje, kleindochter, ging 1872 naar Warnveld
16. Peters? Lucas?
17. Barmmentloo Janna ? (2 jan. 1850)
18. Hovetten? Willem Jan (1853)

19. Hazelaar L (13 juli 1853)
20. Lammersen Derk (12 juli 1822)
21. Rilbrink Janna (1862)
22. K.... Hendrika (1852)
23. Scholten Johanna (1867)
24. Kelder Willemina (1865)
25. Zwierenberg Hendrik (1868)
26. Hoeven ter Johan (1857)

Bevolkingsregister Voorst

Boerderij Leemgoor ? (in de buurt van de Diederik)

1. Weijenberg Willem (* 13 sept. 1842 in Voorst), daghuurder
2. Koenders Jenneken (* 6 febr. 1851 in Voorst)
3. Weijenberg Lambert (* 19 nov. 1875 in Voorst)
4. Weijenberg Gerritdina Zevieresia ? (* 1 april 1879 in Voorst)

5. Weijenberg Willem (* 31 aug. 1882 in Voorst)

Bevolkingsregister Voorst

BR 26a/149 boerderij Leemgoor? (in de buurt van de Diederik)

1. Weijenberg Willem (* 13 sept. 1842 in Voorst), dagloner
2. Weijenberg Lambert (* 19 nov. 1875 in Voorst), timmerman
3. Weijenberg Gerritdina Zwieresia ? (* 1 april 1879 in Voorst)
4. Weijenberg Willem (* 31 aug. 1882 in Voorst), daghuurder

N.B. Deze Willem Weijenberg werd ruim 100 jaar oud en woonde op boerderij 'Leemgoor'. Deze boerderij ligt vlak bij 'de Diederik' en is vanuit het raam van de woonkamer te zien.

Vervolg inventarisatie van de R.K. begraafplaats De Vecht

door P.J.A. Bevers, lid van de Begraafplaatsencommissie OKV

Naar aanleiding van de zoektocht naar het grafje van Antje Simons, een zusje van mijn vrouw, heb ik een nieuwe inventarisatie gemaakt van begraafplaats De Vecht. Ik kreeg daarbij alle medewerking van het kerksecretariaat, van de grafdelver de heer J.M. Bonenkamp en van de heer Jan Groenenberg. Van hem kreeg ik een inventariatielijst van de OKV, waarop ik de gegevens die bij de OKV bekend waren heb aangevuld of verbeterd. De plattegrondtekening was gemaakt door de heer G. B. J. Reinders van de OKV. Ik wil iedereen bedanken voor hun medewerking. In het bijzonder mijn vrouw Diny voor het ge-

duld dat ze toonde en voor haar hulp. Samen hebben we deze gigantische klus kunnen klaren.

Op maandag 21 juli 2003 om 17.15 uur heb ik het grafje van Antje Simons kunnen traceren.

Met handstoffer en plantenspuit op pad om bijvoorbeeld een tekst op graf M 52 die nog vaag in kalkzandsteen staat gehouwen weer zichtbaar te krijgen. Dat lukte door de dan optredende kleurverschillen. Honderden malen hebben we het kerkhofarchief en kerkarchief inzien, talloze keren hebben we het kerkhof bezocht en ge-

spraken met de daar aanwezige bezoekers en diverse telefoontjes hebben we gepleegd.

Door dit alles heb ik een goed beeld van dit kerkhof gekregen, en voor mij heeft het nu al een boeiende geschiedenis. Zo ben ik erachter gekomen, dat er nog geen enkel graf op dit kerkhof is geruimd. Ook de graven die zijn opgeheven zijn niet geruimd. Hierin bevinden zich nog steeds de stoffelijke resten van de personen die er begraven liggen.

De begraafplaats, die achter de kerk ligt, is in 1921 in gebruik genomen. De eerste begrafenis die plaats vond was die van Grada Johanna Linthorst. Zij was vier maanden oud en werd begraven op 29 maart 1921. Zij ligt op een ereplaats; zij werd begraven bij het kruis, wat eigenlijk alleen voor priesters voorbehouden was. Het grafnummer is L 136. Dit kruis is later, bij de uitbreiding van het kerkhof, verzet; haar grafsteen is niet meer aanwezig. De oudste grafsteen is die van Maria de Witte. Zij overleed op 29 januari 1922. Zij werd tweedeklasse onder begraven. In de

Overzicht kerkhof links.

beginjaren van het kerkhof deed men aan klasse begraven. Hierdoor kan het voorkomen, dat in één graf twee personen liggen die geen familie van elkaar zijn of enig andere relatie met elkaar hadden.

Als men tweede klasse onder begraven werd (als eerste in een nieuw graf) betekende dat er altijd nog iemand anders in hetzelfde graf kon worden bijgezet, tweede klasse boven (als tweede in hetzelfde graf). Een goed voorbeeld hiervan is graf links 56. Hierop staat een steen van Maria de Witte-Huisman; zij werd tweede klasse onder begraven. In het graf werd ook Johanna Mulder-Breeden bijgezet; zij werd tweede klasse boven begraven, maar haar naam staat niet op de steen vermeld. Om hierin beter inzicht te krijgen moet men eigenlijk kijken in het overledenenboek van de kerk. De twee bovengenoemde overledenen staan hierin vermeld onder nummer 4 en nummer 5. Zie ook graf links 55.

Een ander opvallend graf is graf links 96. In de steen van dit graf staat de naam van de heer J.W. Bouwmeester gegraveerd, maar hij werd hier niet begraven; hij werd begraven te Boskamp bij Olst.

In de oorlog 1940-1945 zijn op de begraafplaats De Vecht ook twee geëvacueerden tijdelijk begraven geweest. Zij waren in de oorlog omgekomen en zijn na de oorlog opgegraven en door de familie in hun woonplaats Arnhem herbegraven.

Een voorbeeld van een herbegraving van elders naar De Vecht is graf M 116. Alberta Maria Jansen-de Graaf overleed te Warnsveld op 6 november 1944 en werd op 10 november 1944 op het R.K. kerkhof te Zutphen begraven. In 1945 is ze hier herbegraven.

Met het uitbreiden van het kerkhof is er een schelpenpad en een nieuwe rij volwassen graven aangelegd. Hiervoor zijn in het midden 24 kindergraven opgeheven waarvan 12 dubbel en één driepersoonsgraf. Ook zijn hiervoor acht volwassenen graven opgeheven, te weten de laatste rij van het voorste gedeelte midden.

De rij volwassenen midden SP1 tot midden SP8 en de kindergraven midden SP9 tot midden SP16 liggen onder het schelpenpad. De kindergraven midden SP17 tot SP32 liggen onder de graven midden 68 tot midden 75, de kinderen zijn onder deze graven gelegd.

Ook heeft men hierbij twee stenen verplaatst, midden 62 stond eerst op graf midden SP4 en de steen van midden 63 stond oorspronkelijk op midden 62; de overledenen zijn hierbij niet herbegraven maar liggen nog op hun oorspronkelijke plaats.

Ik heb ook de namen kunnen achterhalen van de overledenen die in de graven liggen waarop geen stenen staan. Aan de linker zijde van het kerkhof bevinden zich de kindergraven, maar die zijn jammer genoeg niet opgenomen in het kerkhofarchief.

Als ik soms op het kerkhof loop spreekt men mij ook wel eens aan met de vraag "Ben ie de grafkerel?" Of men belt mij op, om verbeteringen door te spreken en soms een afspraak op het kerkhof te maken; want men vindt het toch wel zinvol om aan de inventarisatie mee te werken. En zo komen de kindergraven zoals ik ze nu heb opgetekend steeds beter in beeld. Zo ook de ongedoopte kinderen die op het kerkhof in ongewijde aarde liggen; zij zijn niet opgenomen in het kerkhofarchief. Deze kinde-

ren zijn begraven tegen de heg, ter hoogte van de pastorie. Hiervan heb ik zeven namen kunnen achterhalen. Volgens zeggen is men bij het pad begonnen met het begraven van de ongedoopte kinderen. Hierdoor kan men op datum de volgorde van de grafjes ongeveer terug vinden. Het lijkt erop, dat er na 18 maart 1946 niet één kind meer in ongewijde aarde op het kerkhof is begraven. De overleden kinderen die na deze datum in het kerkarchief vernoemd zijn liggen allemaal in gewijde aarde.

Ik hoop dat men het kerkhof zo lang mogelijk in stand houdt en dat men de graven niet ruimt en dat ook de stenen blijven staan. Vooral in het oude gedeelte, want de bemoste grafstenen geven een bepaalde sfeer aan de begraafplaats. Ik vind het jammer dat men omgevallen stenen verwijderd; liever zou ik zien dat men de stenen met de tekst naar boven zou leggen. Want omgevallen stenen horen nu ook eenmaal op een oud kerkhof.

Het is voor de begraafplaatsencommissie van de OKV leuk om te zien dat het kerk-

Kindergraven links.

hof door dit alles weer aandacht heeft bij de parochianen. Er zijn in de afgelopen tijd maar liefst weer negen houten kruizen met naamplaatjes geplaatst, één maal op een graf van een volwassene en acht maal op kindergraven. Ook is een beschadigde grafsteen van grafnummer L 31 door vrijwilligers werkzaam op de begraafplaats gerepareerd en teruggeplaatst op het graf.

Mijn lagere schooljaren 1930-1937

Als ik vanaf de Voorsterklei
Op ons mooie dorpje blik
Op de oude mooie bomen
Geeft dat ahijd weer een "kick"

Op het oude Voorster kerkje
Dat daar nu al eeuwen staat
En neerkijkt op ons dorpje
Heeft veel lief en leed vergaard

Aan haar voet de "olde schole"
Daar waar mij is bijgebracht
Lezen, rekenen en schrijven
Dan het harde leven wacht.

Naar school

Toen ik een jaar of zeven was, moest ik naar school. Maar ik wilde dat niet. "Ik ga er niet heen en ik wil er niet heen," was de uitroep, die ik toen veelvuldig bezigde. Toen de dag daar was heb ik mij in een boom verstopt. Maar het mocht niet baten. Twee grote schooljongens die al in de zesde klas zaten namen mij mee. Onderweg heb ik mij nog een keer losgerukt, maar de

Er komt in november of december weer een verbeterde versie uit van de Inventarisatie begraafplaats De Vecht. Als bijlage zit er een CD-Rom bij met foto's van alle grafmonumenten op deze begraafplaats. Deze mappen liggen achter in de Antoniuskerk in De Vecht en in de werkruimte van de OKV, Stationstraat 59a te Twello.

door J. Elfrink

vlucht was van korte duur. Ze grepen mij weer vast en dit keer tot in de school. 26 Kinderen liepen destijds vanaf "De Gelderse Kop" via het Zutphense Pad naar de school in Voorst. Hun vaders werkten allemaal op de steenfabriek "Het Hoender-nest". Ik werd door hen wel eens geplaagd en dat vond ik niet fijn. Daarom heb ik al gauw fietsen geleerd op een fiets met één trapper eraan. Daardoor belandde ik wel eens in de brandnetels met alle gevolgen vandien.

Gezicht op Voorst vanaf de Hoenweg.

Toen ik de kunst van het fietsen had geleerd, kreeg ik een echt rijwiel waar ik heel trots op was. Samen met een buurmeisje reden we naar school en bij Kloosterboer plaatsten we onze "vriendjes" tegen een boom. Eén van de grotere leerlingen plaatste ook zijn rijwiel tegen dezelfde boom, maar hij had de gewoonte om onze fietsen omver te werpen als hij zijn fiets wilde pakken en daarmee naar zijn huis te rijden... Toen mijn buurmeisje dit zag, waren een paar flinke klappen met haar klomp op zijn hoofd voldoende om hem tot andere gedachten te brengen.

Ik bleef tussen de middag "over", want om 's middags thuis te gaan eten, dat was veel te ver. Mijn brood zat altijd in een zakje met een touwtje eraan en dat werd in de gang onder de jas en pet gehangen. Menigmaal gebeurde het, dat mijn brood al door iemand anders was opgegeten, want mijn brood was vaak belegd met vlees en dat lustten de andere kinderen ook wel. Toen ik pas naar school ging, had ik nog geen vriendjes want ik woonde aan een onverharde weg. Wie er niet echt hoefde te zijn, kwam er liever niet. want vooral 's winters waren de wegen bijna onbegaanbaar.

Juffen en meesters

In de eerste klas kwam ik bij juffrouw Borggreve te zitten. In de eerste bank bij Johan Hendriksen. Ook in de volgende klassen heb ik naast hem gezeten. We konden het goed met elkaar vinden. Hij keek bij mij af wanneer we geschiedenis of aardrijkskunde hadden. Hij zei mij zachtjes voor wanneer we hoofdrekenen hadden, want daar was ik niet zo goed in.

Juffrouw Illioan was in mijn schooljaren een zeer lieve juffrouw die zeer geliefd was bij iedereen.

In de derde klas zat ik bij meester Groot-Hulze. Hij had een zeer luide stem. Zelfs in de andere lokalen drong zijn stem door. Op de bank lag altijd een vishengelstok. Wanneer iemand niet goed bij de les was, sloeg hij keihard met de hengel op zijn of haar bank. Die was dan meteen weer bij de les. En ook aan zijn hand, met een ring om één van de vingers, heeft menig leerling pijnlijke herinneringen.

In de vierde en vijfde klas zat ik bij meester Kernpers. Die voetbalde toen bij Robur et Velocitas uit Apeldoorn. Hij kon keihard schieten. Op een keer schoot hij zo hard, dat de bal door het raam van de familie Metselaar (nu Hoekman) ging en toevallig in de middagpot op tafel terecht kwam.

Meester Kernpers rookte heel veel. Vol trots liet hij soms zijn bruine vingers zien en ook soms zijn bruine borst. Dat alles door de nicotine. Later is hij nog hoofd van de school in Wilp geweest. Daar is hij op vrij jonge leeftijd overleden. Ik vond hem een fijne onderwijzer.

Elke maand bracht veldwachter Nachtegaal het salaris voor het onderwijzend personeel mee naar school. Voor in de klas werd dat salaris uitbetaald. Hoeveel dat was weet ik niet, maar in mijn ogen een zeer fors bedrag.

Meester Lugtmeijer

Toen ik op school kwam was meester Lugtmeijer nog geen hoofd van de Openbare Lagere School, maar een man met een grote grijze snor kan ik mij nog goed her-

inneren. Op een keer gebeurde het dat hij 's morgens op school kwam nadat hij thuis een ei bij het ontbijt genuttigd had. Hij had daarna de snor niet schoongemaakt en er was een gele massa in achtergebleven, tot grote hilariteit van de kinderen.

Meester Lugtmeijer kon mooi voorlezen. Dat gebeurde iedere vrijdagmiddag het laatste half uur. Het boek "Moeder Geerte" herinner ik mij nog goed. Iedereen luisterde aandachtig en je zag de gebeurtenissen zo aan je voorbij gaan. Als de klas die middag slecht opgelet had, zei hij: "Vanmiddag lees ik niet voor. Jullie hebben het er niet naar gemaakt. We gaan door met rekenen."

Wij voetbalden op school al met een leren voetbal en dat was een grote weelde. Als de bal aan vernieuwing toe was, moest ik aan meester Lugtmeijer vragen of we een nieuwe bal mochten kopen. Dan haalde hij twee kwartjes uit zijn portemonnee en een nieuwe bal kon gekocht worden.

In die tijd was er steeds "oorlog" tussen de Christelijke school en de Openbare school, die ongeveer 200 meter van elkaar stonden. Met stokken en stenen gewapend trok men ten strijde en menige rake klap is over en weer uitgedeeld.

Toen meester Lugtmeijer hoofd van de school werd, was het vechten gebeurd. Niemand mocht zich in de buurt van de Christelijke school bevinden of in groepen daar naartoe gaan. Na een poos waren de haatgevoelens verdwenen en leefde men in vrede. De strijdbijl was voorgoed begraven.

Meester Lugtmeijer heeft veel voor de school gedaan. Jarenlang gaf hij landbouw cursussen aan jongeren die later boer wil-

den worden. Per fiets ging hij 's avonds (altijd 's winters) naar Teuge, Nijbroek en Klarenbeek om daar les te geven aan toekomstige boeren, ook in Voorst.

Ook voor het dorp Voorst is Lugtmeijer een groot man geweest.

Voetbal en zwemmen

Het voetbalspel kende ik ook nog niet. Toen ik voor de eerste keer mee mocht doen, werd ik bij een partij ingedeeld. Maar voetballen is wel lastig als je niet weet wat de bedoeling is. Op een keer zei een speler tegen mij: "Jan, schop de bal in het doel." Dat deed ik ook direct, maar het bleek in het eigen doel te zijn. In de hogere klassen kon ik wel redelijk voetballen. Ik speelde toen altijd rechtsbuiten. We streden dan tegen de Christelijke school of soms wel eens helemaal 'ver weg' tegen de Gietelse school. We hadden ook een echt shirt aan met op de achterkant de letters K.M.K. : Klein Maar Krachtig. De meisjes van de naaischool hadden dat keurig voor elkaar gemaakt.

In onze ploeg speelde ook Wim Hofman mee. Hij was een zeer goede voetballer, die erg snel was en vele doelpunten scoorde. Hij wrong zich overal tussendoor en schoot dan keihard in. Als hij nu jong geweest was, zou hij ongetwijfeld in de eredivisie gespeeld hebben en misschien wel in het Nederlands Elftal.

In de laagste klas was er ook al school-zwemmen. Voorst was toen al in het bezit van twee zwembaden: "Het Beekmeertje" bij slager Van Til en "De Zwarte Kolk" bij Jan van Neck. Maar ik mocht niet zwemmen, want in badkleding daar te lopen of zwemmen, dat was zedeloos.

Bij het koor

Ik wilde in die tijd als trommelslager bij de fanfare, maar ook dat mocht niet. Bij dat korps was een aantal heren dat graag en veel dronk. Men was bang dat ik op het verkeerde pad kwam.

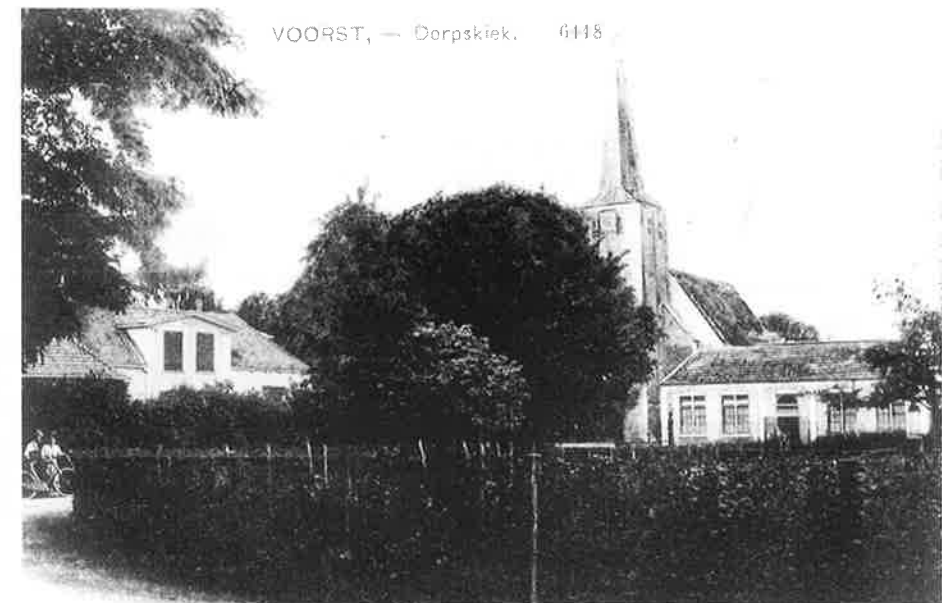
Lid worden van het kinderkoor "Klimop" mocht wel. Daar was het erg gezellig. Ook aan de jaarlijkse uitvoering heb ik meegedaan. Al vroeg voor mijn leeftijd kreeg ik de baard in de keel en als we naar een concours gingen, mocht ik niet meezingen. Alleen maar 'playbacken'. Ik denk dat ik toen de eerste was die aan 'playbacken' deed.

Sint Nicolaas

Het Sint Nicolaasfeest werd ook op onze school uitbundig gevierd. 5 December was de grote dag voor de kinderen van de laagste klassen. Vol overgave werden de St. Nicolaasliedjes gezongen: "Zie de maan... Zie

ginds komt de stoomboot..." maar vooral het krijgen van een pakje uit handen van de Goed Heiligman was een belevenis. Toen was speelgoed in veel gezinnen nog een luxe.

Voor de leerlingen van de hogere klassen stond een operette in de Buitensociëteit in Zutphen op het programma. Lopend gingen wij vanaf de school naar het station van Voorst. Daar aangekomen mochten we plaats nemen in de wachtkamer van het station. Als de trein arriveerde, was er geen houden meer aan. De meesten van ons hadden nog nooit in een trein gezeten. Het leek voor ons een lange reis, helemaal naar Zutphen. Het geraas van de trein over de spoorbrug en dan uitstappen. In rijen van drie of vier ging het daarna richting Buitensoos. Het was een belevenis voor ons om bij avond te lopen door een voor ons vreemde stad. In de Buitensociëteit aangekomen keken we onze ogen uit naar het

Vóór de kerk de school.

immens grote gebouw. Ook bovenin allemaal kinderen van scholen tot uit de verre omgeving. Wij kwamen onder in de zaal te zitten met honderden andere kinderen. Toen iedereen aanwezig was, werd een aantal St. Nicolaasliedjes gezongen onder leiding van meester Van Arragon uit De Hoven. Uit honderden kinderkelen klonken spontaan alle bekende wijsjes. Dan was er pauze. Of we dan ook een traktatie kregen weet ik niet meer. Daarna volgde de operette; de dames en heren gestoken in prachtige kostuums. Een wervelende show waarvan wij erg genoten. Dan volgde weer de terugreis. Weer lopend door de stad richting station. De trein weer in. Bij het station Voorst weer uitstappen en weer lopend terug naar Voorst richting onze school en vandaar per fiets naar huis, nog nagenietend van hetgeen we gezien hadden.

De cel

Aan de achterkant van de school was ook een cel waar boeven opgesloten werden. Een agent bracht zo iemand, maakte de celdeur open en sloot de boef op. Elke dag kreeg de opgeslotene vermoedelijk water en brood aangereikt door de plaatselijke agent. In de oorlog werden er ook personen opgesloten die in de ogen van de Duitsers iets niet goed gedaan hadden. 's Avonds zette de familie Metselaar, die op "Keizershof" woonde, koffie. Dan ging de boerenknecht van Metselaar met de koffiekannet naar de cel en werd dit door de tralies geschoven. De gevangene kon aldus van de koffie genieten.

In mijn schooljaren werd elke dag om 12 uur de torenklok geluid. Dat werd gedaan door F. van der Vegte die in het dagelijks leven kleermaker was. Na het overlijden van Van der Vegte werd dit werk voortgezet door zijn vrouw Miene. De schoolkinderen kregen ook wel eens een ka, een soort kraai, van Van der Vegte. In de kerktoeren zaten deze vogels volop. Zo'n ka was al spoedig zeer tam en zat dan op je schouder en was een lieve vriend.

De familie Bruining

Vroeger woonde op Huize "De Bongerd", het prachtige herenhuis schuin tegenover onze school, de familie Bruining. Het herenhuis waar later het eerste ooievaarsnest in deze omgeving stond. In die vooroorlogse tijd was op de radio elke morgen de morgenwijding van de VPRO te beluisteren, uitgesproken door een familielid van de Bruinings. Ook was één van de familieleden vliegenier. Soms gebeurde het, dat hij zijn familie met een bezoek wilde vereeren. Als wij hoorden dat er een vliegtuig aan het stunts was, renden wij de klas uit naar buiten en keken vol bewondering naar

'De Keizershof'.

de stuntman. De ene 'looping' volgde op de andere, loodrecht naar beneden, stijl naar boven, over de kop duikelen, wat al niet meer. Als hij zijn familie beneden alles toegewenst had vanuit de lucht, vertrok hij weer naar een voor ons onbekende bestemming. Wij daarna de klas weer in om verder te gaan met hetgeen waarmee we bezig waren. Lang werd er nog gepraat over deze stuntvliegerij.

In de tuin van Bruining stonden prachtige beukenbomen. Wanneer de beukennootjes rijp waren mochten wij als schoolkinderen een middag nootjes zoeken. De nootjes waren erg lekker. We aten ons buikje dik en ook de broekzakken puilden uit. Boordevol met die heerlijke lekkernij. Een mooie middag was weer voorbij.

De bibliotheek

De bibliotheek van de Oudheidkundige Kring Voorst is geïnventariseerd. De boeken zijn vermeld volgens het systeem, gebruikelijk bij wetenschappelijke en geschiedkundige bibliotheken. Bij de bibliotheek zijn tevens CD-roms, diskettes en videobanden ondergebracht. Ook deze zullen in de katalogus worden vermeld. De katalogus is zodanig opgesteld dat de gewenste onderwerpen gemakkelijk te vinden zullen zijn.

Nieuwe aanwinsten

* De OKV is in het bezit gekomen van een fotoboekje betreffende de pensionering van de heer H.J. van Munster, adjunct-directeur van de Openbare Mavo te Twello.

Van school af

Toen ik veertien jaar was ging ik van school en moest ik op de boerderij aan het werk. En opnieuw heb ik toen gehuild. Toen ik naar school moest en dat niet wilde, heb ik dikke tranen gehuild. Toen ik van school af moest, heb ik weer gehuild. Een mooie tijd was voorbij.

Aan het dorpje aan de IJssel
En de mooie Veluw'rand
Aan dat wondermooie dorpje
Heb ik heel mijn hart verpand
Voorst ik zal je nooit vergeten
Voorst blijft altijd in mijn hart
Omdat wij daar samen delen
Vreugde, leed en bitt're smart.

door J. Lubberts

teur van de Openbare Mavo te Twello. Gedateerd 31 oktober 1979. Bij de foto's zijn geen namen vermeld. Het zou leuk zijn indien iemand die deze school heeft bezocht, ons hierbij wil helpen.

* Wij ontvingen het boek "De winkel van Sinkel". Hierin staan 2000 koopjes met afbeeldingen uit de prijscouranten 1886-1940.

* "De langste dag". Verhaal van mevrouw Campman-Nyenhuis over haar belevenissen als Arnhemse evacué. Zij verbleef in Wilp aan de Zonnenbergstraat.

* "Dit stoeve land" bloemlezing van poëzie over de Veluwe, samengesteld door B. Paasman en H. v.d. Vlist. Met foto's van Brand Overeen, Barneveld 1989.

Uit de bladen

Ook dit kwartaal staan in de bladen van onze zusterverenigingen weer vele interessante artikelen. Ze liggen ter inzage in onze werkruimte aan de Stationsstraat. Een kleine selectie:

In "*De Marke*" van oktober staat een artikel van Wietse Venema over ijzerwinning in het Marke-gebied. Hij baseert zich o.a. op het proefschrift van I. Joosten, getiteld: *Vroeghistorische ijzerproductie in Midden- en Oost-Nederland*. In de stuwwalrand van de Veluwe werd ijzer geproduceerd met als grondstof klapperstenen. Dit zijn holle stenen met vaak in de holte een leemkern met daaromheen lagen die veel ijzer bevatten. Wanneer je zo'n klappersteen schudt, hoor je de kern tegen de wand klapperen. Deze klapperstenen moesten opgegraven worden. Volgens Joosten vormen de rijen kuilen waaruit deze erts gedolven is een totale lengte van 82 kilometer. In het artikel gaat het verder over de ovens, de slakkenhopen, houtskool en de duur van de ijzerwinning. Het eind hiervan was in de tiende eeuw.

In "*Ons Markenboek*" van oktober, schrijft W. van de Kamp een lezenswaardig artikel *Memento Mori* zeventig jaar, een geschiedenis van de begraafplaats. Zowel de formele gegevens als de dagelijkse gang van zaken komen aan bod in dit verhaal. Zo vertelt Van de Kamp over de taak van de naobers bij een overlijden en over de oprichting van de begrafenisvereniging. In "*Oud Bathmen*" van september schrijven G.C. Elferink en J.J. Tick het artikel

door J. Roosenschoon

'Van boerenbedrijf met veel nevenactiviteiten naar schoenhandel'. Dit verhaal gaat over de familie Elferink die al lange tijd in Bathmen woont. De familiebanden lopen door naar de huidige schoenhandel Elferink. In het oorspronkelijke boerenbedrijf werd ook gedaan aan leerlooien, handelen in eek en huiden, zadelmaken en schoenmaken. Het proces van looien wordt beschreven en ook de manier waarop de familie Elferink dit administreerde. In de familie zijn verschillende boeken bewaard gebleven: notitieboeken, in- en verkoopboeken van vellen bv. en boeken over de looibewerking. In 1904 begon Elferink naast de handgemaakte schoenen ook confectieschoenen te verkopen. Dit gebeurde vanuit de werkplaats, de schoenkamer, in de familieboerderij aan de Brink. Tot slot "*Arent thoe Boecop*". Ook in nummer 76 staan weer leuke artikelen. Vooral twee stukken van Wilem van Norel zijn de moeite waard. De eerste heet 'Gevaren van de Zuiderzee' en gaat over de slachtoffers en de hulpverleners in Elburg. Veel Elburgers waren voor hun inkomsten afhankelijk van de zee, waar ze met visserij of vrachtvervoer dagelijks de kost verdien- den. Veel Elburgers vonden daar ook de dood. Het tweede verhaal van Willem van Norel gaat over vissersrijmpjes. Veel Zuiderzeevissers brachten een spreuk of een vers aan op het vooronderdeurtje van hun boot. Van Norel verzamelt een aantal van deze rijmen, bv. 'Vrees de zee en prijs uw God, Is des zeemans eerst gebod.'